

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Τρίτη 7 Ιανουαρίου 2025
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.

1. **ΣΩΣΤΟ** «τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν,... καὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως.»
2. **ΛΑΘΟΣ** « ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν.»
3. **ΣΩΣΤΟ** «οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὔσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν»
4. **ΛΑΘΟΣ** «ούτων δ' ἐπικίνδυνός ἐστιν ἡ χρῆσις»
5. **ΣΩΣΤΟ** «Εἰ τοίνυν μόνη ἡ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα καὶ ἡ τῶ λόγῳ χρωμένη

B1.

Με επαγωγικό συλλογισμό, ο Αριστοτέλης αποδεικνύει ότι η φιλοσοφία είναι αναγκαία για τη ζωή γιατί ο άνθρωπος μέσα από τη φιλοσοφία φτάνει στην ευδαιμονία, δηλαδή αποκτά μια ευτυχισμένη ζωή, με αρετή και φρόνηση.

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

A) Η φιλοσοφία είναι ανώτερη και καθοδηγητική επιστήμη «ἕτεραι δὲ αἱ ἐπιτάττουσαι»
B) Μόνο η φιλοσοφία περιέχει ορθή κρίση και φρόνηση , η οποία μας κατευθύνει σωστά «τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀναμάρτητον ἐπιτακτικὴν φρόνησιν ἐν ἑαυτῇ περιεχούσης».

Ἄρα , πρέπει να φιλοσοφούμε «φιλοσοφητέον ἐκ παντὸς τρόπου».

Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι μόνο η φιλοσοφία εμπεριέχει την ορθή κρίση και τη φρόνηση, ο Αριστοτέλης επισημαίνει ότι αυτή κατευθύνει τις πράξεις μας με αλάνθαστο τρόπο, έχει δηλαδή καθοδηγητικό ρόλο. Η ορθή κρίση είναι μια καθαρά διανοητική διαδικασία, που υποτάσσει την επιθυμία στη λογική σκέψη και οδηγεί τον άνθρωπο στη σωστή δράση. Η φρόνηση είναι η σημαντικότερη διανοητική αρετή, που πρέπει να χαρακτηρίζει όχι μόνο το άτομο, αλλά και τον κυβερνήτη και τον νόμο. Έτσι, η φρόνηση έχει θεωρητικό περιεχόμενο, αλλά ο Αριστοτέλης τῆς προσδίδει και μια πρακτική υφή. Η φρόνηση ως διανοητική αρετή αποτελεί προϋπόθεση για τη γνώση

και τον σωστό τρόπο σκέψης. Η φιλοσοφία, λοιπόν, δε συνδέεται με κάποια άμεση χρηστικότητα, αλλά αφορά κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα και επηρεάζει κάθε έκφανση της ζωής του ανθρώπου. Επομένως, είναι και χρήσιμη και ωφέλιμη για τον άνθρωπο.

Έπειτα, για να αντιληφθούμε καλύτερα τον καθοδηγητικό ρόλο της φρόνησης στη φιλοσοφία, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τη θεωρία του Αριστοτέλη για τα μέρη της ανθρώπινης ψυχής: το λόγον έχον, το άλογον και το επιθυμητικόν. Στις λειτουργίες του λογικού μέρους της ψυχής εντάσσονται οι νοητικές και γνωστικές δραστηριότητες, η λήψη αποφάσεων στα καθημερινά ζητήματα και η γενικότερη κοσμοθεωρία του ανθρώπου. Αυτές οι λειτουργίες συνδέονται με την πολιτική φύση του ανθρώπου, η οποία βασίζεται στη λογική. Στη λειτουργία του επιθυμητικού μέρους της ψυχής ανήκουν ορμές, επιθυμίες και πάθη. Είναι έμφυτες διεργασίες που συμβαίνουν στην ανθρώπινη ψυχή και εκδηλώνονται στις ανθρώπινες σχέσεις, ενώ ελέγχονται από την επιτακτική δράση του λογικού μέρους της ψυχής. Στις καθαρά άλογες λειτουργίες της ψυχής εντάσσεται κάθε ζωτική λειτουργία που βασίζεται στο σώμα, στις βιολογικές ανάγκες, στα ένστικτα, όπως η τροφή, η αναπαραγωγή και η ανάπτυξη κάθε ζωντανού οργανισμού. Έτσι, οι διανοητικές αρετές του ανθρώπου συνεργάζονται με τις ηθικές, για να του προσφέρουν από κοινού την ευτυχία. Το λογικό μέρος της ψυχής και το άλογον πλήν μετέχον λόγου αλληλεπιδρούν και γεννούν την αρετή και την ανθρώπινη ευδαιμονία.

Τέλος, ο Αριστοτέλης χρησιμοποιώντας το ίδιο ρηματικό επίθετο («φιλοσοφητέον») για δεύτερη φορά και τον εμπρόθετο προσδιορισμό («έκ παντός τρόπου»), τονίζει την αναγκαιότητα της ενασχόλησης του ανθρώπου με τη φιλοσοφία, προσδίδοντας ξανά δεοντολογικό χαρακτήρα στον λόγο του και στο ύφος του. Προκειμένου να ενισχύσει τη θέση του, ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί και μια αιτιολογική μετοχή υποκειμενικής αιτιολογίας («περιεχούσης»), με την οποία αιτιολογεί γιατί είναι αναγκαίο να φιλοσοφεί ο άνθρωπος.

B2.

Σύμφωνα με το παράλληλο κείμενο του Πλάτωνα, ο ίδιος ο Κρίτωνας επισημαίνει τη σημασία της φιλοσοφίας στη ζωή του. Αυτή του προκαλεί ψυχική διάθεση και ευφορία και τον απαλλάσσει από άγχη της καθημερινότητας («Εγώ λοιπόν, όταν βρίσκωμαι μαζί σου, έρχομαι σε τέτοια ψυχική διάθεση»). Μάλιστα, αναγνωρίζει τη μόρφωση που προσφέρει ως υπέρτατη αξία και υπεράνω όσων άλλων αποκτά ο άνθρωπος στο βίο του, γάμο, περιουσία. Γι' αυτό και μετανιώνει που δε μερίμνησε εγκαίρως να την αποκτήσουν τα παιδιά του και έδωσε έμφαση σε υλικές αξίες, («ώστε μου φαίνεται τρέλλα που σκοτίστηκα τόσο πολύ για ένα σωρό άλλα πράγματα για τα παιδιά μου, και στο γάμο μου, για να βγουν από μητέρα πολύ μεγάλης γενιάς, και στην περιουσία, για να είναι πολύ πλούσιοι, και αμέλησα τη μόρφωσή τους»).

Στη συνέχεια, ο Σωκράτης σπεύδει να εξηγήσει στον Κρίωνα τι ακριβώς συμβαίνει στην πραγματικότητα. Οι άνθρωποι αυτοί που βρίσκονται στο μεταίχμιο πολιτικής και φιλοσοφίας («σε όλες τις ασχολίες οι ασήμαντοι και χωρίς καμμιάν αξία είναι πολλοί και λίγοι οι σπουδαίοι και με μεγάλη αξία;»), κακολογούν τον φιλόσοφο και δημιουργούν στον κόσμο την εντύπωση ότι δεν αξίζει τίποτα. Θέτει έτσι τον αντίλογο. Την άλλη

πλευρά του νομίσματος. Η μορφή του διαλόγου είναι τέτοια ώστε τη σοφιστική επίδειξη να ακολουθεί η σωκρατική προτροπή προς τη φιλοσοφία. («*Αν όμως σου φαίνεται όπως εγώ το νομίζω, να το κνηγιάς με θάρρος και να το ασκής, κι όπως το λέγει η παροιμία: «και συ και τα παιδάκια σου»*»).

Παράλληλα, κατά τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος δε ζει μόνο για τον εαυτό του, αλλά και για το σύνολο, αφού σ' αυτό κυρίως οφείλει την ύπαρξή του, διότι είναι ένα ον ατελές από μόνο του και χρειάζεται τους άλλους για να ολοκληρωθεί και να επιβιώσει μέσα στην εχθρική φύση που τον περιβάλλει. Για να μπορέσει λοιπόν να είναι λειτουργικός μέσα στην κοινωνία πρέπει να εξασφαλίσει το ελάχιστο της ηθικής, έτσι ώστε η συμπεριφορά του απέναντι στο σύνολο να είναι η δέουσα. Ο τρόπος για να επιτευχθεί αυτό στους νέους είναι η ενασχόληση με τη φιλοσοφία, αφού αυτή εξασφαλίζει ότι τη γνώση που ο άνθρωπος κατέχει θα τη χρησιμοποιήσει για το καλό του ιδίου και της κοινωνίας («*Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως*») και αφού μόνο η φιλοσοφία μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο στη συνολική θεώρηση του αγαθού («*ἐν αἷς ἐστὶν ὡς ἂν ἡγεμονικωτέραις ὑπαρχούσαις τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν και ἡ τὸ ὅλον ἀγαθὸν θεωροῦσα*»). Όλα τα προηγούμενα είναι απαραίτητα για ένα μελλοντικό καλό ηγέτη. Άλλωστε, στην κύρια σημασία του το ουσιαστικό «πολιτεία» δηλώνει τον τρόπο ζωής μέσα στην πόλη, ενώ το ρήμα «πολιτεύομαι» σημαίνει τη σχέση του ελεύθερου πολίτη με την κοινωνία στην οποία ζει, τον τρόπο με τον οποίο αυτός εντάσσεται στη δημόσια ζωή. Γι' αυτό, η φιλοσοφία είναι απαραίτητη.

B3.

1. Λ, 2. Λ, 3. Λ, 4. Λ, 5. Λ.

2.

B4.

τοπωνύμιο: άτοπων, **προσιτός:** προϊόντες, **κοιτίδα:** σύγκειται, **κατάφαση:** φαμέν, **παρακαταθήκη:** θησόμεθα

Γ1.

Και ποια γνώμη θα έχουν όσοι γνωρίζουν (ή όσοι έχουν επίγνωση) του έστω και μικρού σφάλματος εκ μέρους τους, όταν βλέπουν ότι ούτε τα άτομα των οποίων η συμπεριφορά ως πολίτες ήταν αξιοπρεπή δεν τυγχάνουν δικαιοσύνης (ή δεν δικαιώνονται); Ποια ταραχή (ή σύγχυση) πρέπει να αναμένετε να υπάρχει, όταν από τη μια πλευρά άλλοι προσπαθούν να κατηγορήσουν (ή να συκοφαντήσουν ή να επιφέρουν κακόβουλες κατηγορίες), επειδή τάχα ήδη εσείς γνωρίζετε αυτά για εκείνους, από την άλλη πλευρά άλλοι φοβούνται το παρόν πολίτευμα (ή τη σημερινή μορφή διακυβέρνησης) επειδή δεν υπάρχει ακόμη κανένα καταφύγιο για αυτούς; Επομένως, δεν είναι άξιο (απορίας) εσείς να φοβάστε μήπως οι όρκοι παραβιαστούν και εμείς πάλι οδηγηθούμε ξανά σε αυτά (ή στην ίδια κατάσταση) από τα οποία αναγκαστήκαμε να συνάψουμε τις συνθήκες (αμνηστίας);

Γ2.

Σύμφωνα με το απόσπασμα, κατά τον Ισοκράτη, οι δικαστές θα πρέπει να συναισθάνονται την ευθύνη των αποφάσεών τους στη λειτουργία του πολιτεύματος. Μετά την κατάλυση του καθεστώτος των Τριάκοντα τυράννων και την αποκατάσταση της δημοκρατίας, έγιναν συνθήκες συμφιλίωσης των πολιτών, ώστε να καταφέρουν να ξεπεραστούν τα πάθη της τυραννίας και να επέλθει η ομόνοια στις σχέσεις των πολιτών. Αν ωστόσο οι δικαστές παρασύρονται από συκοφάντες και εύκολα καταδικάζουν όσους παρέμειναν στην πόλη ή συμμετείχαν στην πολιτική ζωή της πόλης κατά την περίοδο διακυβέρνησης των Τριάκοντα τυράννων, χωρίς να εξετάζουν αν έβλαψαν τους συμπολίτες τους, τότε θα επικρατήσει καχυποψία και φόβος στις σχέσεις των πολιτών, θα χαθεί το αίσθημα εμπιστοσύνης στους θεσμούς και αντί για την επιδιωκόμενη ομόνοια, θα κυριαρχήσουν όσα τους οδήγησαν στην ανάγκη σύναψης των συνθηκών και στην αμνηστία που δόθηκε στους ολιγαρχικούς. Εξάλλου, οι δικαστές έχουν την εμπειρία και της περιόδου της διχόνοιας και του μίσους και της ομόνοιας, οπότε με γνώμονα αυτή την εμπειρία μπορούν πιο εύκολα να αποφασίσουν και να μην επαναλάβουν λάθη του παρελθόντος.

Γ3. α.

- **ἀδεῶς:** ἀδεέστερον
- **ἄσται:** ἄστη
- **παροῦσαν πολιτείαν:** παρουσῶν πολιτειῶν
- **οὐδεμιᾶς:** οὐδενός

Γ3. β.

- **ἐνθυμείσθε:** ἐντεθυμῆσθαι
- **γνόντες:** γνῶθι
- **μείναντας:** μενοῦσι(ν)
- **τυγχάνοντας:** τυχέτω
- **καταστῶμεν:** καθιστάμενα

Γ4. α.

ἡγούμενοι: είναι επιρρηματική αιτιολογική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος, δηλαδή στο πολλοί.

Ανάλυση: *δίοτι / ἐπει / ἐπειδή* (πολλοί) *ἡγοῦνται*

(επιλέγεται η ἐγκλιση της οριστικής, επειδή η μετοχή εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου, από το ρήμα *προσέχουσι*).

Γ4. β.

τῆς πολιτείας: είναι αντικείμενο στη μετοχή *τοῖς μετασχοῦσι*.

ἔσεσθαι: αντικείμενο του απαρεμφάτου *προσδοκᾶν* και ειδικό απαρέμφατο.

ὑμῶν: υποκείμενο της μετοχής *ἐγνωκότων*.

αὐτοῖς: ετερόπτωτος προσδιορισμός ως δοτική προσωπική κτητική στη μετοχή *ὑπαρχούσης*.

Γ4. γ.

ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους ὑμεῖς ἄριστ' ἂν διδάξαίτε περὶ αὐτῶν: Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ὥστε* και εκφέρεται με δυνητική ευκτική (*ἂν διδάξαίτε*), γιατί δηλώνει αποτέλεσμα δυνατό στο παρόν-μέλλον κάτω από προϋποθέσεις. Συντακτικά λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της πρότασης εξάρτησης.

ΕΚΚΕΝΤΡΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ
ΜΕΣΣΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΝ